

„Niekas taveš neklausia“, arba teisė ir nuomone

EGLĖS ČEPAVIČIENĖS TEKSTAS. ISTOCKPHOTO NUOTRAUKOS

„Toks mažas, o jau su savo nuomone!“ – ir stebisi, ir džiaugiasi močiotės kūdikėliu, kuris ką tik parodė charakterį – išmetė žaislą iš vežimėlio. „Jo nepastumsi – turi savo nuomonę!“ – pagarbiai atsiliepiame apie kolegą. Tačiau kai savo nuomonę ima reikšti ikimokyklinukas, dažnai suraukiame nosį: „Nemandagus“, „Neišauklėtas“, „Neklaužada“!

Konsultuoja
psichologė dr.
Rasa Bieliauskaitė
(www.adleris.lt)

Tai, kad kūdikis iš vežimėlio išmeta žaislus ar demonstratyviai (mums taip atrodo) nususuka kalbinamas, nebūtinai rodo, kad jis turi ir ateityje turės savo nuomonę. Pasaulį ir save vaikas pažįsta per kitus, kitų padedamas „atranda“ savo ribas, galimybes, poreikius ir norus. Tai, ar kai suaugęs, turės savo nuomonę ir gins ją aukštai iškėlęs galvą, ar pirmam ginčui įsiplieskus „suglaus sparnelius“ ir kiūtins kur į kamputį, labiausiai priklauso nuo mūsų, tėvų.

Mokydami vaiką, kas galima, o ko – ne, tėvai nubrėžia elgesio ribas, valdo ne tik fizinius (pavyzdžiui, negalima lipti ant palangės), bet ir psichinius, emocinius, pažintinius jo ketinimus, pastangas ir pan. Puiku, kai jie stebi savo vaiką ir laiku padeda jam susivaldyti, „nukreipia“ energiją, pavyzdžiui: „Matau, kad pyksti. Viskas gerai, nes tu gali pykti. Tačiau negali man trenkti supykęs.“ Ir labai blogai, jei vaiko energija, poreikis būti matomam, išgirstam ir svarbiam yra nuslopinamas. Pyplys tik ir girdi: „Patylėk“, „Niekas „taveš neklausia“, „Esi mažas, ką tu išmanai“, „Paaugsi – suprasi...“ Toks vaikas išmoks, kad savo nuomonės sakyti negalima arba kad tai, ką jis mąsto, ko nori, yra „neteisinga“,

„negerai“, „negrąžu“. Vadinasi, reikia tylėti ir paklusti, nes kiti žino geriau.

Patogu, kai mažas vaikas yra „patogus“ – paklūsta neabejodamas. Tačiau vaikas auga. Ir kai jis, jau paauglys, išeis vienas į miestą ir kažkas pasiūlys narkotikų, o jūsų, kurie visada sprendžia, kas gerai, o kas – ne, šalia nebus, kažin ar jam užteks drąsos pasakyti „ne“?

NUOMONĖ TURI „UŽAUGTI“

Nuomonės neišsivyniosi iš dėžutės lyg dovanos aštuonioliktojo gimtadienio proga. Jei šešias žvakutes vaikas pūtė nuolat diriguojamas mamos, ką, kaip ir kada kalbėti, ko norėti, vargu ar bus kitaip net ir kai švęs keturiasdešimtmetį. Nuomonė turi „augti“ kartu su vaiku. Tėvų pareiga – padėti. Todėl kai dukterė eidama į svečius nori pasipuošti gražiaja pižama ar siaučiant pūgoms sūnus užsimano ledų, nepulkite rekti: „Kokių dar nesąmonių užsimanysi!“ Atminkite: nuomonė prasideda nuo norų. Jei skatinsime vaiką norėti, mokysime noruose nepasimesti, juos girdėsime ir gerbsime (nebūtinai pildysime), vaikas išmoks savimi pasitikėti, jausis svarbus ir drąsus turėti ne tik norų, bet ir savo nuomonę.

„APSVILK MEGZTUKĄ, KAI MAN BUS ŠALTA...“

Tai viename žurnale matyta karikatūra: mama tiesia vaikui naują megztuką ir sako: „Apsivilksi jį, kai man bus šalta.“

Mums, suaugusiesiems, nėra paprasta susigaudyti, ko mes norime patys ir ko

norime dėl to, kad reklama, draugai ar kaimynai sako, jog turime norėti. Vaikui dar sunkiau. Psichologė Rasa Bieliauskaitė pateikia dar vieną pavyzdį, kuris puikiai iliustruoja, kaip formuojama vaiko nuomonė. Jauna ir šiuolaikiška, nuo „stereotipų“ bėganti mama laukdamasi mergaitės artimųjų ir draugų prašė šiuokštu nedovnoti rožinių daiktų ir drabužėlių („Aš turiu savo nuomonę!“). Mamos prašymas buvo išgirstas. Tačiau kai trimetė pradėjo lankyti darželį, šeimos namus pasiekė rožinės spalvos manija: dukterė norėjo tik rausvų suknelių, marškinėlių, batukų, meškiukų – tokių, kokius turi visos mergaitės. Mama sunerimo: kaip išaiškinti, kad dukterė neturi pasiduoti visuomenės spaudimui, rožinių daiktų jai tikrai nereikia.

„Išverskime“ šį pavyzdį lyg marškinėlius į kitą pusę. Jei mergaitė atsisakys visko, kas rausva (bet tylomis turbūt ir toliau apie tai svajos), ar tai reikš, kad ji turi savo nuomonę, ar tai, kad norėdama įtikti mamai priima, „pasisavina“ jos nuomonę? „Kaip jaučiasi mergaitė? Pirma, gali manyti, kad „neteisingai“ nori, todėl išmoks bijoti norėti. Antra, jei nori to, kas yra negerai, vadinasi, jai pačiai kažkas negerai: „Esu kvaila, niekam tikusi...“ Trečia, gali jaustis nesuprasta, pradėti „kovoti“ su mama“, – aiškina psichologė.

Jei norime užauginti žmogų „su stuburu“, t. y. mąstantį, savarankiškai priimančių sprendimus ir gebantį juos apginti, turime mokyti vaiką pažinti ir suprasti save, ko aš pats noriu, ko man pačiam reikia ir kaip galiu pats pasirinkti.

Mokyti vaiką norėti, o per tai ir turėti savo nuomonę taip pat reikia mokėti.

4 pamokos tėveliams

I pamoka: išgirsti

Psichologė R. Bieliauskaitė neretai girdi: „Noriu, kad mano vaikas suprastų, ko nori kiti žmonės, ir elgtųsi taip, kad kitiems būtų gerai.“ Tačiau kad vaikas galėtų kito norą suprasti ir priimti, turi būti patyręs, kad jis pats ir jo norai taip pat yra labai svarbūs, girdimi.

Girdėkite, ko vaikas nori, įsiklausykite ir pasistenkite suprasti.

II pamoka: būtina klausytis, nebūtina klausyti

Vaikas turi teisę norėti, tačiau tėvų teisė yra vienus norus patenkinti, o kitų – ne. Labai svarbu, kad vaikas tai žinotų, nes tik taip jausis ir svarbus, ir saugus: „Tėvai yra atsakingi ir priims sprendimus, kurie man yra geri.“

Jei negalite patenkinti vaiko noro, nes nesaugu, per brangu ar tiesiog neįmanoma, ne pykite, kad vaikas nori „neįmanomo“, o paaiškinkite, kodėl nenorite ar negalite jo klausyti.

Jei būsite su vaiku atviri ir sąžiningi, jis gaus daug naudingų pamokų: išklaudyti abi puses, vertinti, kritiškai mąstyti, rinktis.

III pamoka: ne bausti, o padėti suprasti

Vaikai neretai lepteli tai, ką mes, suaugusieji, dažnai slepiame po mandagumo kaukėmis: „Koks storas tavo pilvas, seneli!“

„Geriausiai, jei senelis pasijuoktų iš tokių žodžių. Jei vis dėlto jis jautriai sureaguoja, pavyzdžiui, nusišuka ir nuėina, išrausta, net jei ir labai norisi, šiuokštu negalima pulti vaiko barti ar auklėti. Daug vertingiau yra padėti jam suprasti, kaip senelis pasijuto tai išgirdęs, tarsi atspindėti šio jausmą: „Man atrodo, kad seneliui buvo nemalonu išgirsti tokius žodžius.“

Kas kita, jei vaikas sąmoningai tyčiojasi. Tokiems mėginimams reikia griežtai užkirsti kelią.

Antra vertus, turime suprasti, kad vaikas ne tik kitaip mąsto, mato, bet ir turi mažiau patirties bei žinių. Todėl kai kurie „nemandagūs“ klausimai ar teiginiai vaiko galvelėje „gimsta“ ne tyčia, o iš nežinojimo. Kantriai aiškinkite.

Tėvai turėtų ne bausti vaiką už išsakytą nuomonę, o ginti jo teisę ją išsakyti. Nors ji ir klaidinga. Teisę į nuomonę turime visi.

IV pamoka: teisė norėti savaip

Tėvams gali būti sunku suprasti, kad vaikai nuo labai ankstyvo amžiaus gali norėti kažko kita, nei nori jų tėvai, pavyzdžiui, žaislo, kuris nėra lavinamasis, todėl tėtis jo neperka ir pan. Tačiau labai svarbu suprasti ir nemenkinti vaiko pasirinkimo, žinoma, jei tai nesusiję su jo sveikata, saugumu ir kitais dalykais, už kuriuos atsakingi tėvai.

Jei jums nepatinka vaiko išsiritas žaislas, išsakykite savo nuomonę, pavyzdžiui: „Tau atrodo, kad yra taip, ir aš tai suprantu, bet man atrodo, kad yra truputį kitaip...“

Bendravimas, kai įvardijami vaiko jausmai, vertinimas, taip pat išsakoma, kaip jaučiasi ir vertina suaugęs žmogus, padeda bręsti mažojo empatijos jausmui – gebėjimui įsijausti į kito padėtį. Leiskite skleistis vaiko valiai, jei tik tai yra saugu. Taip stiprėja vaiko savivertė.

Nuomonė prasideda nuo norų. Jei skatinsime vaiką norėti, mokysime noruose nepasimesti, juos girdėsime ir gerbsime (nebūtinai pildysime), vaikas išmoks savimi pasitikėti.

KAS „AUGINA“ NUOMONĘ

● **Pasirinkimo metodas**, kai tėvai suteikia vaikui galimybę rinktis vieną variantą iš kelių, kai yra nubrėžtos ribos, parodo pagarbų požiūrį į vaiką, moko suprasti, ko jis nori ir ko jam reikia. Pavyzdžiui, mama klausia: „Ko norėtum pusryčiams? Galiu išvirti košės arba iškepti kiaušinieneš. Pasirink...“

„Dauguma ikimokyklinukų, kai mama jau bus iškepusi vaiko pasirinktos kiaušinieneš, sakys: „Persivalgojau“, – įspėja pašnekovė. – Ir tada labai svarbu, kad mama ar tėtis ir vėl nepultų bartis, o ramiai pasakytų: „Suprantu, tačiau šįryt tu pasirinkai kiaušinieneš. Rytoj galėsi rinktis košę.“

● **Padarinio metodas**. Leiskite ir raginkite vaiką patį „atrasti“ pasaulį, eksperimentuoti, bandyti, susipažinti, aiškintis ir suprasti, kas jam patinka, kas – ne. Laisvė būti savarankiškam žadina smalsumą, norą sužinoti dar daugiau, formuoja nuomonę apie daiktus, žmones, reiškinius, įvykius. Jei vaikui viską „sukramtysime“, t. y. paruošime, kad būtų lengva ir saugu „nuryti“, jis niekada nepažins tikrojo skonio, drauge negalės susidaryti savo

nuomonės. Saugoti vaiką reikia nuo pavojų, o ne nuo, pavyzdžiui, galimų konfliktų, kitų žmonių reakcijos į jo veiksmus, žodžius ir pan.

● **Šeimos pasitarimai**, kai kartu sprendžiami svarbūs klausimai, vaiko savivertei yra lyg mielės pyragui. Klauskite vaiko nuomonės, išklauskite ir aptarkite, net jei ji jums atrodys nemotyvuota, vaikiška, nelogiška. Mažylio nuomonės galite klausyti ir ją skatinti įvairiais klausimais įvairiomis aplinkybėmis kasdien, pavyzdžiui: „Kaip manai, kurie bateliai tiktų prie šios suknelės?“, „Patark man, ką gaminti vakarienei“ ir pan.

● **Boso diena** ar kita panaši į šią šeimos tradicija, kai, pavyzdžiui, kartą per mėnesį vienas šeimos narys tampa dienos bosu ar karaliumi. Bosui skiriama tam tikra pinigų suma ir jis sprendžia, kur ir kaip šeima ją tądien išleis: kur važiuos, ką pamatys, žais, valgys ir pan. Kiekvieną mėnesį bosu ar karaliumi būna vis kitas šeimos narys ir tai be galo svarbi, pamokanti, naudinga patirtis: aš esu labai svarbus ir atsakingas už kitus.